

Determinovanosť kompetencií sociálneho pedagoga a ich rozvoj v profesionálnej príprave počas univerzitného štúdia

Štefan Chudý¹
Pavel Neumeister²
Silvie Bělašková³

¹ Univerzita Palackého v Olomouci, PdF, Ústav pedagogiky a sociálnych štúdií, Žižkovo nám. 5, 771 40 Olomouc, stefan.chudy@upol.cz

² Univerzita Palackého v Olomouci, PdF, Ústav pedagogiky a sociálnych štúdií, Žižkovo nám. 5, 771 40 Olomouc, pavel.neumeister@upol.cz

³ Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, FAI, Ústav matematiky, nám. T. G. Masaryka 5555, 760 01 Zlín, belaskova@fai.utb.cz

Grant: 406/09/1220

Název grantu: Determinace a rozvoj kompetencií sociálního pedagoga v profesionální přípravě.

Oborové zaměření: Pedagogika a školství

© GRANT Journal, MAGNANIMITAS Assn.

Abstrakt V článku je popísaná základná línia výskumného šetrenia a prezentované sú čiastkové výsledky. Výskumné šetrenie je súčasťou riešenia grantovej úlohy, konkrétne poukazuje na výsledky tematického celku týkajúceho sa názorov študentov na problematiku rozvoja osobnostných vlastností – motívov k výkonu profesie. Motívy, motivácia a prístup k profesii sú základné prvky osobnostných charakteristík v utváraní profesijnej identity sociálneho pedagóga.

Kľúčová slova výskum, sociálna pedagogika, postoje študentov, determinácia kompetencií

1. SOCIÁLNY PEDAGÓG – MOTÍVY K VÝKONU PROFESIE

Osobnosť človeka je charakteristická mnohými faktormi a špecifickými vlastnosťami. Tieto vlastnosti sa odrážajú i vo výkonovom a osobnostnom potenciáli k výkonu profesie. Špecifikum edukačnej a sociálnej oblasti vyžaduje i špecifické vlastnosti osobnosti, ktoré sa prejavujú nad rámec iných vlastností. Osobnosť človeka sama o sebe dokáže „produkovať“ určité množstvo motívov k výkonu určitých činností, ako sú motívy ku štúdiu, motívy k výberu partnera a pod.. Jednými z týchto motívov sú i motívy k výberu a výkonu konkrétnej profesie. V sociálnej pedagogike, ako vedeckom odbore patriacom do oblasti pomáhajúcich profesií a zaraďujúcej sa do okruhu vied o výchove (viac napr. Bakošová, 2009, Kawula, 2009, Chudý, 2010) je táto problematika zatiaľ málo rozvíjaná. I keď niektoré monografické štúdie, najmä zahraničné (Bennett, 2010), vedecké spisy (Cameron a kol., 2011) či prehľadové články (Selická, 2009, 2010) poukazujú na zameranie a osvojovanie si profesijnej identity či na popis determinácie motívov k profesii, mnohé štúdie zostávajú v rovine popisov (porovnaj napr. Boddy, 2009) charakteristiky osobnosti sociálneho pedagóga a jej formovania až počas vykonávanej praxe. Tento názorový pluralizmus až „profesijný rozkol“ nás viedol

k úprave časti dotazníka (subtest 3a), ktorým sme chceli mapovať motívy k výberu sociálnej pedagogiky ako študijného odboru a tiež motívy, ktoré vedú študentov k vykonávaniu danej profesie a formujú ich osobnostné vlastnosti, ako dôležitú súčasť pri osvojovaní a formovaní kompetencií.

1.1 Základné informácie o danej časti výskumnom šetrení

V tomto príspevku prezentujeme jedno čiastkové výskumné šetrenie, týkajúce sa názorov študentov na motiváciu k výkonu profesie sociálneho pedagóga. V prezentovaných výsledkoch vychádzame z prvotných výstupov študentov sociálnej pedagogiky na UTB v Zlíne. Analýza a charakteristika motívov k výkonu profesie nás vedie k dôležitým záverom ako sú pochopenie a popísanie základných atribútov a determinantov vzniku a rozvoja osobnostných vlastností, konkrétne motívov k výkonu profesie sociálneho pedagóga. Dôležitým a často podceňovaným faktorom je i motív výberu daného odboru a v neposlednom rade i zmena pohľadu na daný obor či danú profesiu počas štúdia. Tieto aspekty sme zohľadnili pri koncipovaní metód zberu dát a vyhodnotenia (Chudý a kol. 2011).

1.2 Základná metodika výskumného šetrení

Základným cieľom výskumného šetrenia je porovnať názory študentov prvých a tretích ročníkov vo vybranom odbore sociálna pedagogika. Ako vzorku výskumného šetrenia sme v prvej fáze výskumu vybrali, i na základe dostupnosti (autori koncipovali daný odbor a vyučovali v danom odbore na UTB v rokoch 2003-2010) odbor sociálna pedagogika na UTB v Zlíne. Jedná sa o študijný odbor sociálna pedagogika, ktorý spadá pod študijný program Specializácie v pedagogike a je akreditovaný v Bc. a Mgr. štúdiu v prezenčnej i kombinovanej forme (viac informácií o danom študijnom odbore dostupných na www.utb.cz). Hlavným cieľom výskumného šetrenia bolo:

- zistiť názory študentov na motiváciu k výberu štúdia daného odboru
- zistiť a popísať základné rozdiely medzi jednotlivými ročníkmi a pohlaviami vo výbere motívov

- popísať základné motívy k výkonu profesie

K získaniu dát sme použili dotazník vlastnej konštrukcie, ktorý obsahuje 4 subtesty a danej problematiky sa týka subtest číslo 3a. V tomto subteste sú otázky (31 položiek), ktoré sa týkajú motívov vedúcich k výkonu profesie. Tieto motívy sú rozdelené do viacerých kategórií¹:

- vzťah k ľuďom (mať nad ľuďmi vplyv, byť ľuďom užitočný, byť medzi ľuďmi)²
- pomáhanie (viesť druhých k samostatnosti, slúžiť iným)
- byť zamestnaný (zarobiť peniaze, zabezpečiť rodinu, zabezpečiť existenciu)
- naplňovať svoje poslanie (nájsť zmysel života, byť užitočný a prospešný)
- osobnostné (dosiahnuť úspech, získať si úctu, byť vzor)

Pre hodnotenie 31 (typizovaných) výrokov študentov a ich dôležitosť pre vykonávanie profesie boli upravené škály od 0 do 4. Kde 0 predstavovala podpriemernú dôležitosť a 4 nadpriemernú dôležitosť.

Skúmaná vzorka bola zámerne vybraná zo všetkých študentov prvého a tretieho ročníka prezenčného štúdia. Jednalo sa o celkový počet 120 študentov. Z tohto celkového počtu však nakoniec bolo analyzovaných len 97 dotazníkov. Ostatné dotazníky boli vyradené pre neúplné vyplnenie, alebo nedodržanie inštrukcií. Analyzované dotazníky boli podľa ročníkov rozložené nasledovne: 41 dotazovaných tvorili študenti tretieho ročníka a 56 študenti prvého ročníka. Celkové rozloženie je viditeľné v popisnej štatistike vzorky.

Tab. č. 1 Tabuľka početností podľa jednotlivých ročníkov

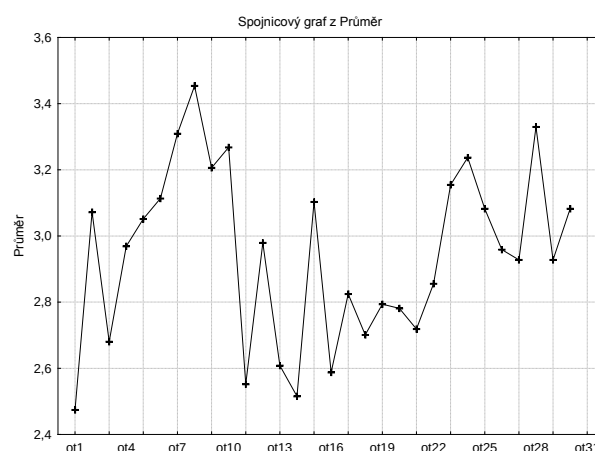
Kat.	Tabuľka četností: ročník					
	Četnot	Kumul.	Rel. četn.	Kumul.	Rel. četn.	Kumul.
		četnost	platných	% platných	všech	% všech
první	56	56	57,73196	57,7320	57,73196	57,7320
třetí	41	97	42,26804	100,0000	42,26804	100,0000
Chybí	0	97	0,00000		0,00000	100,0000

1.3 Výskumné šetrenie – analýza dát

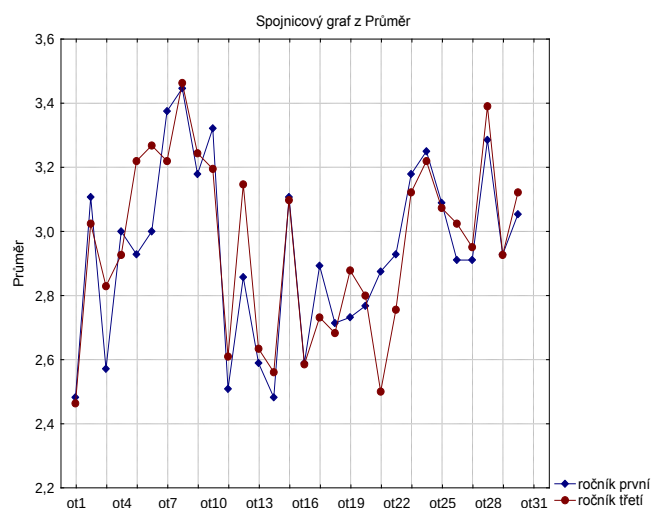
Pri analýze dát sme uprednostnili postupy kvantitatívnej metodológie a štatistických spracúvaní dát. Analyzovanie výskumného materiálu prebiehal v nasledovných krokoch: Analýza odpovedí na uzavreté otázky a štatistické spracovanie pomocou softwaru Statistica 9 a Chic. V tejto časti výskumného šetrenia boli

respondenti konfrontovaný z presne vymedzenými výroky (n:31) a k týmto výrokom sa vyjadrovali pomocou nami zvolenej škály. Po spracovaní formálnych častí výskumného šetrenia (triedenie a kontrola správnosti dát, vyplnenie dotazníkov a pod) sme v ďalšej fázy výskumného šetrenia dáta podrobili obsahovým a štatistickým analýzám. V súlade s rozložením dát – odpovedí (obr. č. 1 a obr. č.2) a ich charakterom sme používali predovšetkým neparametrické testy pre porovnanie stredných hodnôt a rozptylu. Z viacrozmerných prieskumových techník sme použili zhľukovú analýzu pre kategoriálne dáta a štatistickú implikatívnu analýzu. Z grafických výstupov používame ikonové grafy pre viacrozmerné prieskumové techniky a histogramy, krabicové grafy a koláčové grafy pre jednorozmerné prieskumy.

Obr. č. 1 Graf priemerov odpovedí na jednotlivé položky v subteste 3a u oboch ročníkov

Obr. č. 2 Graf priemerov odpovedí na jednotlivé položky v subteste 3a

2. SOCIÁLNY PEDAGÓG – MOTÍVY K VÝKONU PROFESIE

Analýza výstupov empirického šetrenia v rámci výskumu sme pojali ako analýzu čiastkových výsledkov subtestu 3a. Prezентujeme ich

¹ tieto kategórie nie sú v teste viditeľne vyznačené, sú určené pre zhľukovanie a vyhodnocovanie výsledkov

² V zátvorke uvádzame ukážku výroku v danom subteste

v krátkej analýze a interpretácii a dopĺňujeme ich grafickým a tabuľkovým prehľadom pre lepšiu orientáciu čitateľa.

Ako je viditeľné (obr. č. 2) z rozloženia priemerných hodnôt odpovedí u jednotlivých ročníkov môžeme konštatovať, že odpovede sa moc nelišia podľa daných ročníkov. Mimo rozhranie (priemer medzi 2,6 až 3,4) priemerných odpovedí študenti vymedzovali odpovede pomáhať ľuďom a využívať svoje schopnosti (nad priemer odpovedí 3,4), ako i odpovede zarobiť peniaze, dosiahnuť úspech (pod priemer odpovedí 2,6). Z čoho vyplýva, že študenti odboru sociálna pedagogika prikladajú dôležitosť viac charakteristikám pomáhajúcej profesie ako materiálnemu zabezpečeniu a adekvátnemu finančnému ohodnoteniu danej profesie. Tento jav je zrejmy i vo viacerých odpovediach v iných výskumoch (porovnaj napr. Cameron a kol., 2011) a pravdepodobne je závislý i na fakte, že študenti si ešte úplne neuvedomujú dopady a riziká svojho finančného zaistenia a prevláda u nich motív poskytovania pomoci a faktor uplatnenia sa v profesionálnom živote po ukončení VŠ, ako motív samostatnosti, rozvoja osobných vzťahov a tvorby vlastnej rodiny. Tomuto faktu nahrávajú i odpovede z predchádzajúcich subtestov (porovnaj napr. Chudý a kol. 2011), kde študenti popisujú ekonomickú závislosť na svojich rodinách³.

Odpovede v ročníkoch teda nie sú rozdielne a neexistuje medzi ročníkmi štatisticky významný rozdiel. Preto je pre nás zaujímavé podrobiť dáta štatistickému skúmaniu podľa pohlavia respondentov. Budeme predpokladať, že nexistujú rozdiely štatisticky významné(odchýlky v odpovediach) v odpovediach – motívoch k výkonu profesie medzi respondentmi (muži) a respondentkami (ženy) (tab. č.2)⁴.

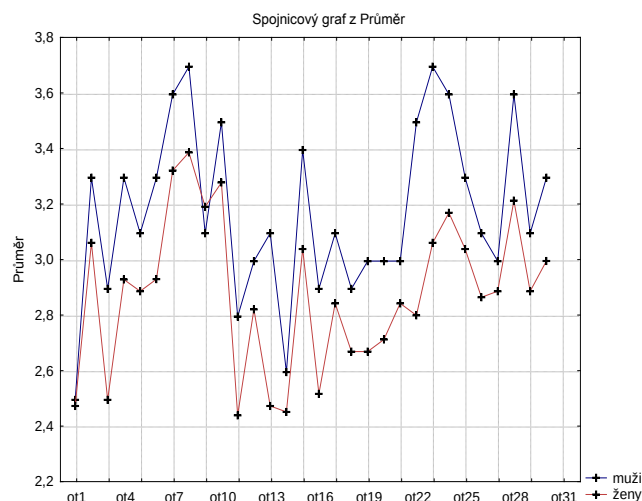
Tab. č.2 Početnosť odpovedí podľa pohlavia respondentov v 1 ročníku

Kategorie	Tabulka četnosti:pohlaví (List1 v subtest 3a prvni ročník)			
	Četnost	Kumulativní četnost	Rel.četnost	Kumulativní rel.četnost
1	10	10	17,85714	17,8571
2	46	56	82,14286	100,0000
ChD	0	56	0,00000	100,0000

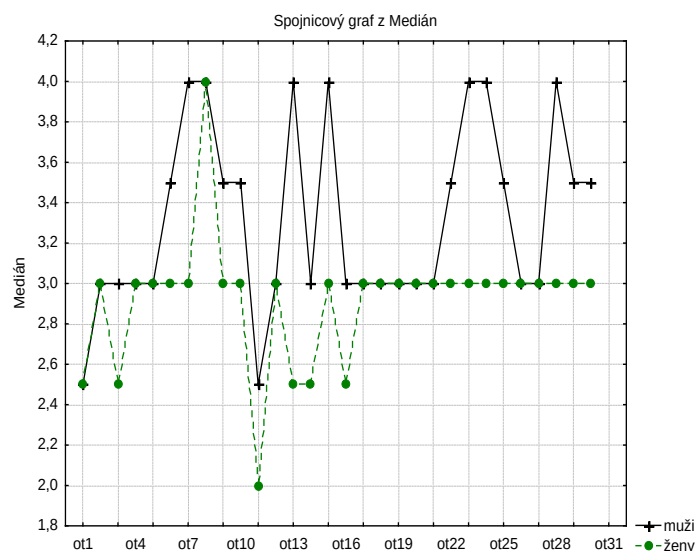
Aby dáta, ktoré prezentujeme mali vypovedaciu hodnotu (podľa zvolenej hypotézy – predpokladu) museli sme tieto podrobiť, v rámci štatistických metód, testovaniu neparametrickými metódami. Z pohľadu výsledkov je zaujímavé i rozloženie odpovedí a ich odchýliek od priemeru medzi kategóriou mužov a a kategóriou

žien, kde sú viditeľné rozdiely (obr. č. 3 a č.4, tab.č.3), najmä v kategórii Učiť sa novým veciam a v kategórii Mat' vplyv na ľudí.

Obr. č. 3 Graf rozdielov odpovedí na jednotlivé položky v subteste 3a v prvom ročníku

Obr. č. 4 Graf mediánov pri odpovediach na jednotlivé položky v subteste 3a v prvom ročníku

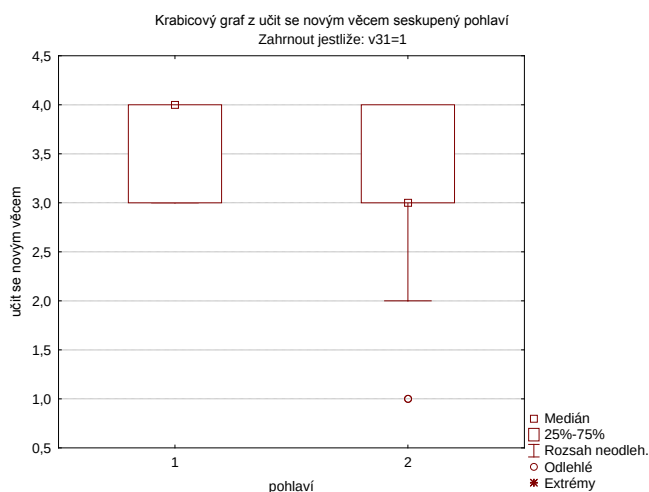
³ Odpovede študentov na otázky týkajúce sa vlastného finančného zabezpečenia: ... to neriešim..., platia ma rodičia... a pod.

⁴ V tab. č. 2 sa objavujú len počty za prvý ročník i vzhľadom na fakt, že v treťom ročníku museli byť z formálneho hľadiska vyradené niektoré dotazníky (neúplné vyplnenie a pod.)

Tab. č.3 Rozdiely odpovedí mužov a žien v kategórii mať vplyv na ľudí

Proměnná	Mann-Whitneyův U test (List1 v subtest 3a první ročník)							
	Dle proměn. Pohlaví Označené testy jsou významné na hladině $p < 0,05000$ Zhmout podmínku: $v31=1$							
	Sčet poč. skup . 1	Sčet poč. skup . 2	U	Z	p-hodn .	Z upravené	p-hodn .	N platn. skup .
mít vliv na lidi	374,0000	1222,000	141,0000	1,893292	0,058320	1,976656	0,048081	56

Z daných dát je patrný rozdiel medzi odpoveďami u mužov a žien. Hypotézy o tom, že neexistujú štatisticky významné rozdiely v odpovediach u pohlaví preto túto hypotézu zavrhneme. Na záver uvádzame i tabuľku a graf odpovedí na dané dve kategórie, ktoré sú štatisticky významné (tab.č. 4 a obr. č. 5). U žien sú odpovede viac rozvrstvené ako u mužov, kde tieto odpovede viac korešpondujú z priemerom odpovedí. Čo sa týka dôležitosti ženy menej kladú dôraz a menej prikladajú dôležitosť odpovediam na kategórie učiť sa novým veciam a mať vplyv na ľudí. V týchto kategóriách viac dominujú odpovede mužov.

Obr. č. 5 Graf odpovedí v kategórii Učiť sa novým veciam⁵⁵ 1 – muži, 2 – ženy

Tab. č.4 Rozdiely odpovedí mužov a žien v kategóriách

Proměnná	Pohlaví - Popisné statistiky (Tabulka in subtest 3a první ročník) Zhmout podmínku: $v31=1$					
	Průměr	Medián	Minimum	Maximum	Kvartilové rozpětí	Rozptyl
mít vliv na lidi muži	3,100000	4,000000	0,000000	4,000000	2,000000	1,877778
učít se novým věcem muži	3,700000	4,000000	3,000000	4,000000	1,000000	0,233333
mít vliv na lidi ženy	2,478261	2,500000	0,000000	4,000000	1,000000	0,877295
učít se novým věcem ženy	3,065217	3,000000	1,000000	4,000000	1,000000	0,728986

3. ZÁVER

K záverom predkladaného subtestu č. 3a by sme chceli predstrieť diskusné otázky týkajúce sa zamerania obsahu a rozsahu vedných disciplín nachádzajúcich sa v študijných plánoch daného odboru štúdia. Je totiž zrejme, že výučba v daných odboroch je veľmi dobre zvolená po stránke zamerania a profilácie odboru do oblasti sociálnej práce a po stránke legislatívy. Dostačujúca je i stránka metodická. Jedným z faktorov, ktorý je síce „predimenzovaný“ v rozsahu a počtom hodín, ale nie obsahu a kvality je príprava z pohľadu osobnostného rozvoja⁶ (porovnaj napr. Andrysová, 2010) a komunikácie. Toto sú podľa nás hlavné možnosti pre diskusiu a námety pre ďalšie skúmanie v danej oblasti, tak ako sme ho načrtli v danom príspevku.

Zdroje

- ANDRYSOVÁ, P. Psychosomaticky pojatá praktická príprava sociálnych pedagógů. In KOLEKTIV AUTORŮ. *Psychosomatické disciplíny v teorii a praxi*. Praha : NAMU ve spolupráci s Brkolou, s. r. o., 2010.
- BAKOŠOVÁ, Z. Perspektivy sociálnej pedagogiky jako vednej disciplíny. *Sociální pedagogika ve střední Evropě, současný stav a perspektivy. Recenzovaný sborník příspěvků z mezinárodní konference*. Brno: Institut mezioborových studií, 2009.

⁶ Máme na mysli komplexnú prípravu študentov napr. zaradenie psychosomatických disciplín a pod.

3. BENNETT, J., KAGA, Y. AND MOSS, P. Caring and learning together: A cross-national study of integration of early childhood care and education within education. Paris: UNESCO, 2010.
4. BODDY, J., AND STATHAM, J. European perspectives on social work: Models of education and professional roles. Briefing Paper. London: Nuffield Foundation, 2009.
5. CAMERON, C., JACKSON, S., HAUARI, H. AND HOLLINGWORTH, K. Young people from a public care background: pathways to further and higher education in England: A case study. Thomas Coram Research Unit: London, 2011.
6. European Bureau of the International Association of Social Educators. A COMMON PLATFORM FOR SOCIAL EDUCATORS IN EUROPE, 2005.
7. CHUDÝ, Š. Possibilities for Research into the Development of Pedagogical Skills in Resolving Educational Situations. In *The Educational Review*. Vol. 11, No.1, 2007, pp 21-37. ISSN 1732-6729.
8. CHUDÝ, Š. Development and Creation Determinants of Decision-making Competencies in the Preparation of Social (Services) Pedagogues on TBU in Zlin. In *The Educational Review*. Vol. 16, No.3-4, 2008, pp 243 - 254. ISSN 1732-6729.
9. CHUDÝ, Š. NEUMEISTER, P. JÚVOVÁ, A. a kol. *Vybrané diskurzy teorie a praxe ve vzdělávání a uplatnění sociálních pedagogů v kontextu pomáhajících profesí I*. Brno: Paido, 2010.
10. KAWULA, S. *Pedagogika społeczna: Dokonania-aktualność-perspektywy*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, 2009. ISBN 978-83-7611-339-5.
11. SELICKÁ, D. Sociálna pedagogika ako životná pomoc pre rómsku rodinu. Nitra : UKF, 2009.
12. SELICKÁ, D. Sociálny pedagóg v školskom prostredí. *Vychovávateľ* . 2010, Vol. LVIII, No.7, pp.2- 3.